

5.8.2008

Dnro 589/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Esittelijäneuvos Raino Marttunen

KATSASTUSMIEHEN LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI

1

KANTELU

Kantelija kertoi ohittaneensa moottoripyörällä kuorma-auton huomattavalla ylinopeudella huh-tikuussa 2005. Teko oli ollut hyvin lyhytkestoinen eikä se ollut aiheuttanut vaaraa muille, mikä ilmeni myös Tampereen käräjäoikeuden 24.5.2005 tekemästä päätöksestä. Poliisikin oli antanut kantelijalle kortin takaisin samana päivänä.

Ajoneuvohallintokeskuksesta (AKE) oli ilmoitettu vuoden 2006 alussa puhelimitse X Oy:lle, että kantelija olisi kolmen vuoden ajan sopimaton toimimaan katsastusmiehenä. Kantelija ei ilmoituksensa mukaan ollut ajoneuvojen katsastusluvista annetun lain mukainen toimiluvan haltija, vaan katsastusmies eikä hän näin ollen pitänyt AKE:n päätöstä oikeudenmukaisena.

Laista ei kantelijan mukaan löytynyt määräystä noudatettavasta menettelystä tilanteessa, jossa yksittäinen katsastusmies syyllistyi omalla vapaa-ajallaan liikenneriikkomukseen. Jos pappi, poliisi tai kansanedustaja syyllistyy vastaavaan rikkomukseen, olisi seuraamuksena korkeintaan nuhtelu, varoitus tai vastaava rangaistus.

Kantelija katsoi tulleen tuomituksi samasta rikkeestä kaksi eri kertaa. Hänen mielestään AKE:n olisi tullut tehdä perusteltu kirjallinen päätös ja antaa mahdollisuus muutoksenhakuun perusoikeuksia loukkaavasta ja tasapuolista kohtelua vaarantavasta päätöksestä.

Kantelija selvitti tapausta myös puhelimitse ja korosti, että kysymys oli perheellisen nuoren miehen ammatista ja toimeentulosta.

Myös kantelijan työnantajan X Oy:n toimitusjohtaja ilmoitti puhelimitse pitävänsä AKE:n ratkaisua täysin kohtuuttomana. Myös toimitusjohtaja korosti viranomaisten jo arvioineen kantelijan teon moitittavuutta. Poliisi oli antanut kantelijalle ajokortin heti takaisin. Käräjäoikeuskin oli nimenomaan todennut, ettei teolla ollut aiheutettu konkreettista vaaraa. Toimitusjohtajakin painotti sitä, että esimerkiksi poliiseja kohdeltiin vastaavanlaisessa tilanteessa toisin, vaikka he olivat sentään laillisuudenvalvojia. Katsastusmiehet tarkastivat ainoastaan autojen teknistä kuntoa. Toimitusjohtaja piti perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisena, että hänen paras katsastusmiehensä joutui tällä tavoin olemaan ilman työtä kolmen vuoden ajan.

2

SELVITYS

Kirjoituksen johdosta AKE antoi kirjallisen selvityksen, josta lähetetään päätöksen mukana jäljennös tiedoksi kantelijalle. AKE:n selvityksessä lausuttiin seuraavaa.

" Yleistä

Ajoneuvojen katsastustoiminta Suomessa perustuu ajoneuvojen katsastusluvista annettuun lakiin (1099/1998). Lain mukaan katsastustoimintaa harjoittavilla on oltava AKEn myöntämä toimilupa. AKEn tehtävänä on valvoa toimiluvan omaavien yritysten toimintaa.

Yhtenä toimiluvan myöntämisen edellytyksenä on, että hakija on luotettava. Luotettavuus arvioidaan lain 4 §:ssä määrätyn mukaisesti. Luotettavuusvaatimukset kohdistuvat myös katsastuksia suorittavaan henkilöstöön. Toimiluvan hakijaa voidaan pitää luotettavana mm. silloin, jos katsastuksia suorittava henkilö ei ole tuomittu ainakaan kolmen viimeisen vuoden aikana sakkorangaistukseen rikoksesta, jonka voidaan katsoa osoittavan henkilön olevan ilmeisen sopimaton suorittamaan katsastuksia.

Katsastuslupalain 21 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan AKEn on peruutettava toimilupa määräajaksi tai kokonaan, jos toimiluvan haltija ei enää täytä toimiluvan saannin edellytyksiä.

Katsastuslupalain 23 §:n mukaisesti AKElla on oikeus saada tarpeellisia tietoja rikosrekisteristä ja ajokorttirekisteristä toimiluvan myöntämistä ja peruuttamista koskevien asioiden käsittelyä sekä valvontaa varten.

Luotettavuuden arviointi ja valvonta

Katsastuslupalain 4 § jättää AKEn arvioitavaksi, minkälaiset tuomiot osoittavat henkilön olevan ilmeisen sopimaton suorittamaan katsastuksia. Lain perusteluissa mainitaan, että teot, jotka olisivat omiaan heikentämään luottamusta katsastustoimintaan ja vaarantaisivat katsastuksen oikeellisuuden, osoittaisivat sopimattomuutta. Perusteluissa on mainittu muutamia esimerkkejä tällaisista teoista: petos, väärennösrikokset ja ainakin osa rikoslain 39 luvussa mainituista elinkeinorikoksista. Lisäksi mainitaan, että törkeä piittaamattomuus tieliikenteen turvallisuuden vuoksi annetuista säännöksistä osoittaisi henkilön sopimattomuutta.

AKEssa on luotettavuuden arviointia varten laadittu muistio (sisäinen menettelyohje). Muistiota (liite 1) on viimeksi päivitetty lokakuussa 2004.

AKE on soveltanut luotettavuuskriteerejä mm. siten, että törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta (RL 23:2 §) tai törkeästä rattijuopumuksesta (RL 23:4 §) sakkorangaistukseen tuomittu henkilö on katsottu olevan sopimaton katsastuksia suorittavaksi henkilöksi. Tätä tulkittaa tukee edellä mainittu lain esitöissä oleva linjanveto, että törkeä piittaamattomuus tieliikenteen turvallisuuden vuoksi annetuista säädöksistä osoittaa henkilön sopimattomuutta katsastuksia suorittavaksi henkilöksi.

AKE valvoo luotettavuutta ajokorttirekisteristä otettavilla poiminnoilla toimiluvan myöntämisen ja uusimisen yhteydessä sekä myös määräajoin.

Menettely käytännössä

Katsastusluvista annetun lain mukaan AKEn on siis peruutettava toimilupa määräajaksi tai kokonaan, jos joku 4 §:ssä mainituista henkilöistä olisi tuomittu em. teoista. Lain 21 §:n perusteluissa on kuitenkin mainittu, että käytännössä luvanhaltijalle olisi varattava mahdollisuus poistaa vähäisimmät puutteet. Perustelujen mukaan esimerkiksi silloin, kun luvanhaltijan palveluksessa oleva, katsastuksia suorittava henkilö olisi syyllistynyt 4 §:ssä tarkoitettuun tekoon, luvanhaltijalle pitäisi varata aikaa tällaisen puutteen poistamiseen esimerkiksi kyseisen henkilön työsuhteen päättämisellä.

Käytännössä AKE on aina menetellyt siten, että luvanhaltijalle on ilmoitettu asiasta ja tämä on sitten ryhtynyt asian vaatimiin toimenpiteisiin.

Menettely kantelijaa koskevassa asiassa

AKE on 9.2.2006 tehnyt ajokorttirekisteristä ajon, jossa on selvitetty katsastajana toimivien henkilöiden ajokorttirikostietoja. Ajossa tuli esiin, että X Oy:ssä työskentelevä katsastaja (kantelija) on tuomittu rikoslain 23 §:n 2 luvun mukaisesta törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta.

AKE on ilmoittanut asiasta X Oy:lle puhelimitse 10.2.2006. Työnantajalle on kerrottu, että asia ilmoitetaan toimilupalain 23 §:n nojalla, ja että toimiluvan haltijalle varataan mahdollisuus ryhtyä asian vaatimiin toimenpiteisiin.

X Oy on toimittanut AKElle 13.2.2006 kantelijaa koskevan tuomiolauselman ja kärjäoikeuden antaman tuomiota koskevan asiakirjan. Asiakirjoista selviää, että syyttäjä on vaatinut rangaistusta siitä, että kantelija on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkonut tieliikennelakia ylittämällä huomattavasti sallitun enimmäisnopeuden kuljettamalla moottoripyörää ainakin nopeudella 129 km/h suurimman sallitun enimmäisnopeuden ollessa tiellä 60 km/h. Edelleen syyttäjän rangaistusvaatimuksen mukaan kantelijan menettely on ollut omiaan aiheuttamaan vakavaa vaaraa toisen hengelle ja terveydelle. Tuomiolauselmasta selviää, että kantelija on tuomittu sakkorangaistukseen törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta (RL 23:2 §). Lisäksi muuna rikosoikeudellisena seuraamuksena hänet on määrätty ehdolliseen ajokieltoon. Tuomiota koskevasta asiakirjasta selviää, että ajokielto on määrätty ehdollisena, koska ei ole tullut ilmi, että kantelijan menettelystä olisi aiheutunut konkreettista vaaraa ja koska kantelija on esittänyt selvityksen siitä, että ajokortti on hänelle välttämätön työn takia.

AKEssa perehdyttiin saatuihin asiakirjoihin ja päädyttiin edellä mainittujen luotettavuuskriteerien mukaisesti siihen, että teko josta kantelija on tuomittu, on nimenomaan katsastusluvista annetun lain 4 §:n perusteluissa tarkoitettu törkeä piittaamattomuus tieliikenteen turvallisuuden vuoksi annetuista säännöksistä ja osoittaa siten kantelijan olevan sopimaton katsastuksia suorittavaksi henkilöksi. Asiasta ilmoitettiin 17.2.2006 puhelimitse työnantajalle.

Tämän jälkeen AKE:n eri henkilöt ovat olleet asiasta yhteydessä sekä yrityksen edustajien että kantelijan kanssa useita kertoja.

Toimipaikka on pyytänyt AKEa poistamaan kantelijan liikennetietojärjestelmän käyttäjätunnukset (oikeuden suorittaa katsastustehtäviä). Tunnukset on poistettu 20.2.2006, jolloin toimiluvan haltija on AKE:n näkemyksen mukaan jälleen täyttänyt toimiluvan saannin edellytykset.

Yhteenvedo

AKE katsoo menetelleensä asiassa voimassaolevan lainsäädännön mukaisesti.

Koska toimiluvanhaltija on pyytänyt poistamaan kantelijan liikennetietojärjestelmän käyttäjätunnukset, AKE ei ole tehnyt asiassa päätöstä. AKE on kuitenkin kertonut em. puhelinkeskusteluissa, että AKE tulee ryhtymään toimilupalain 21 §:n mukaisiin toimenpiteisiin, mikäli toimiluvan haltija ei itse ryhdy toimenpiteisiin asian suhteen.

Katsastusluvista annetun lain mukaan kaikki AKE:n tekemät päätökset kohdistuvat toimiluvan haltijaan, joka voi hakea päätöksen muutosta hallinto-oikeudelta. AKE ei voi antaa yksittäistä henkilöä koskevaa päätöstä.

AKE katsoo, että katsastusluvista annetulla lailla on nimenomaan haluttu asettaa katsastusluvialain 4 §:ssä mainitut henkilöt, mm. katsastajat, ruhteettomuuden suhteen erityisasemaan

verrattuna moneen muuhun ammattiryhmään. Edelleen AKE katsoo, että 4 §:n 2 kohdan sanamuoto sekä lainkohdan perustelut huomioon ottaen (mm. maininta siitä, että törkeä piittämättömyys tieliikenteen turvallisuuden vuoksi annetuista säännöksistä osoittaisi henkilön sopimattomuutta) AKE on toiminut kantelijan kohdalla voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Toisenlaiselle tulkinnalle ei AKEn käsityksen mukaan ole ollut perusteita.

Tasapuolisuuden takaamiseksi AKE on myös laatinut lain ja sen perustelujen selventämiseksi sisäisen menettelyohjeen luotettavuuden tulkinnasta. Lisäksi on huomioitava, että katsastajien koulutuksessa nimenomaisesti painotetaan sitä, että katsastuksen suorittaminen on viranomaistehtävänä suoritettavaa liikenneturvallisuustyötä, jossa työtä suorittavaan henkilöön sovelletaan virkavastuuta koskevia säännöksiä sekä korostetaan erityisesti nuhteettomuutta koskevia vaatimuksia.

AKE katsoo, että jos nykytilannetta halutaan muuttaa, on lainsäädäntöä muutettava".

AKEn sisäisessä muistiossa todettiin seuraavaa (lihavoinnit itse muistiossa).

"Ajoneuvojen katsastusluvista annetun lain (1099/1998) 4 §:n mukaan toimiluvan hakijaa voidaan pitää luotettavana, jos hakija, toiminnasta vastaava henkilö, yhtiömuodossa toimivan hakijan hallituksen tai hallintoneuvoston jäsen tai varajäsen, toimitusjohtaja, yhtiömies tai muussa määräävässä asemassa oleva ei ole osoittanut olevansa ilmeisen sopimaton katsastustoiminnan harjoittajaksi ja katsastuksia suorittavaksi henkilöksi. Kukaan edellä mainituista ei saa olla tuomittu ainakaan:

1. Vakavasta ajoneuvojen katsastusta, rekisteröintiä tai verotusta taikka kirjanpitoa tai varainhallintaa koskevien säännösten rikkomisesta rangaistukseen ellei Ajoneuvohallintokeskus toisin harkitse; eikä

2. viiden viimeisen vuoden aikana vankeusrangaistukseen, tai kolmen viimeisen vuoden aikana sakkorangaistukseen rikoksesta, jonka voidaan katsoa osoittavan henkilön olevan ilmeisen sopimaton harjoittamaan katsastustoimintaa tai suorittamaan katsastuksia.

Lisäksi lain 21 §:n mukaan olemassa oleva toimilupa voidaan peruuttaa määräajaksi tai kokonaan, jos toimiluvan haltija ei enää täytä toimiluvan saannin edellytyksiä.

Ajoneuvohallintokeskus soveltaa edellä mainittuja luotettavuuskriteereitä seuraavasti:

1. Vankeusrangaistukseen tuomittu henkilö ei voi toimia yllä mainituissa tehtävissä. Vankeusrangaistus tarkistetaan henkilön rikosrekisteristä. Koska rikosrekisteristä poistetaan määräajoin tietoja, käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittu henkilö voidaan katsoa luotettavaksi **viiden** vuoden kuluttua tuomion antamispäivästä, ehdottomaan, korkeintaan kahden vuoden vankeusrangaistukseen tuomittu **kymmenen** vuoden kuluttua tuomion antamispäivästä ja ankarampaan rangaistukseen tuomittu **kahdenkymmen** vuoden kuluttua tuomion antamispäivästä. (Ks. rikosrekisterilaki (770/1993) 10§)

2. Sakkorangaistuksia arvioidaan yksittäisinä tapauksina, seuraavien rajojen mukaan:

-Törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta (RL 23:2 §) tai törkeästä rattijuopumuksesta (23:4 §) tuomittu ei voi toimia yllämainituissa tehtävissä, **kohdan yksi aikarajojen aikana.**

-Rattijuopumuksesta (RL 23:3 §) sakkorangaistuksia sallitaan enintään **yksi** viimeisen **kolmen** vuoden aikana.

-Liikenneturvallisuuden vaarantamisesta (RL 23:1 §) sakkorangaistuksia sallitaan enintään **kolme** viimeisen **kolmen** vuoden aikana, joista enintään **kaksi** viimeisen **vuoden** aikana.

-Liikenneterikkomuksia (TLL 103 §) sallitaan enintään **kuusi** viimeisen **kolmen** vuoden aikana, joista enintään **kolme** viimeisen **vuoden** aikana.

-Vesiliikennejuopumuksesta (RL 23:5 §), kulkuneuvon luovuttamisesta juopuneelle (23:8 §), liikennejuopumuksesta moottorittomalla ajoneuvolla (RL 23:9 §), kulkuneuvon kuljettamisesta oikeudetta (RL 23:10 §) tai liikennepaosta tieliikenteessä (RL 23:11 §) sakkorangaistuksia sallitaan enintään **yksi** viimeisen **kolmen** vuoden aikana. Ajokiellon aikana henkilö ei voi toimia katsastajana eikä katsastustoimipaikan vastuuhenkilönä.

Mahdolliset muut liikenneterikkomukset (TLL 103 §) alentavat enimmäismääriä (tai pidentävät tarkastelujaksoa).

Ajokiellon voimassaolon aikana henkilö ei voi toimia katsastajana eikä katsastustoimipaikan vastuuhenkilönä.

Muita sakkorangaistuksia (esim. petos, väärennösrikokset, elinkeinorikokset) arvioidaan **yksittäisinä** tapauksina. Koska rikostietoja saadaan vain LTJ:stä sekä rikosrekisteristä, on viimeksi mainittujen rikostietojen saanti hankalaa."

3

RATKAISU

Suhde perusoikeuksiin

Kantelija ja hänen työnantajansa ovat korostaneet seuraamuksen ilmeistä kohtuuttomuutta. He ovat pitäneet ratkaisua myös perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisena. Muun muassa poliisimiehiä kohdeltiin kantelun mukaan vastaavassa tilanteessa lievemmin, vaikkei heitä voitu rinnastaa katsastusmiehiin.

Ihmisten yhdenvertainen kohtelu on oikeusjärjestelmämme kulmakiviä. On kuitenkin viime kädessä lainsäätäjän asiana arvioida ne hyväksyttävät perusteet, jotka kulloinkin oikeuttavat asettamaan ihmiset tai ihmisryhmät keskenään erilaiseen asemaan.

Perustuslain 18 § takaa jokaiselle oikeuden työhön. Lainkohdan mukaan jokaisella on oikeus hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä. Julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta. Ketään ei saa myöskään ilman lakiin perustuvaa syytä erottaa työstä.

Perusoikeusrajoitusten tulee olla hyväksyttäviä ja suhteellisuusperiaatteen mukaisia. Rajoitusten tulee perustua lakiin ja niiden tulee olla täsmällisiä ja riittävän tarkkarajaisesti määriteltyjä. Perusoikeuksia rajoitettaessa tulee myös huolehtia riittävistä oikeusturvajärjestelyistä (PeVM 25/1994 vp).

Eräitä virkamiesryhmiä koskeva sääntely

Poliisin hallinnosta annettuun lakiin tehtiin vuonna 2006 muutos (676/2006), joka mahdollistaa poliisimiehen erottamisen virantoimituksesta enintään kuudeksi kuukaudeksi. Ennen muutosta mahdolliset seuraamukset sopimattomasta käyttäytymisestä olivat joko varoitus tai irtisanominen. Lainmuutoksen perusteluissa (HE 4/2006 vp) todettiin, että esimerkiksi tieliikennelain vakavaan rikkomiseen syyllistymistä voitiin pitää poliisimiehelle sopimattomana käyttäytymisenä. Muutosta perusteltiin sillä, että irtisanominen yksittäisen tapauksen seuraamuksena

saattaisi johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen muutoin nuhteettomasti käyttäytyneen poliisimiehen kohdalla (HaVM 5/2006 vp).

Sisäasiainministeriön poliisiosastolta hankittujen puhelinselvitysten mukaan poliisimiehen syylistyessä törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen asia arvioidaan tapauskohtaisesti. Harkintaan vaikuttaa muun muassa poliisin työtehtävien laatu ja se, onko henkilö määrätty teosta ajokieltoon. Yhtenä vaihtoehtona voi olla henkilön määrääminen virantoimituseroon esimerkiksi ajokiellon ajaksi.

Myös rajavartiolaitoksen hallinnosta annettuun lakiin (221/2007) ja puolustusvoimista annettuun lakiin (551/2007) on lisätty säännökset, jotka mahdollistavat rajavartiomiehen ja sotilaan määräämisen virantoimituseroon enintään kuudeksi kuukaudeksi. Myös näiden lakien perusteissa viitattiin kohtuuttomuuksiin, joihin yksittäinen tapaus saattaisi muutoin johtaa (HaVM 33/2006 vp ja PuVM 2/2006 vp). Sotilaan kohdalla virantoimituseron edellytyksenä on, että hän toimii *olennaisesti tai toistuvasti* vastoin virkavelvollisuuksiaan tai rikkoo niitä.

AKE:n selvityksessä on korostettu sitä, että katsastusmiehet on haluttu asettaa laissa erityisasemaan moneen muuhun ammattiryhmään verrattuna. Edellä mainitun lainmuutoksen (676/2006) yhteydessä on korostettu poliisille kuuluvaa muihin virkamiehiin nähden vaativampaa käyttäytymisvelvoitetta myös vapaa-ajalla (HaVM 5/2006 vp). Katsastusmiehen tehtävänä on tarkastaa ajoneuvojen teknistä kuntoa. Hänen tehtäviinsä ei kuulu poliisin tavoin valvoa kuljettajien ajotapaa tai muuta liikennekäyttäytymistä. Tästä syystä poliisin käyttäytymiselle liikenteessä tulee mielestäni asettaa katsastusmiestä tiukemmat vaatimukset.

Törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamisen tunnusmerkistöstä

Tampereen käräjäoikeus on tuominnut kantelijan törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta 45 päiväsakkoon. Teko on katsottu törkeäksi, koska kantelija on ylittänyt suurimman sallitun ajonopeuden huomattavasti. Sen sijaan asiassa ei käräjäoikeuden mukaan ollut käynyt ilmi, että kantelijan menettelystä olisi aiheutunut konkreettista vaaraa. Käräjäoikeus ei ole katsonut yleisen edun vaativan ajokiellon määräämistä ehdottomana.

Tieliikennelain 79 §:n mukaan ajokielto voidaan määrätä ehdollisena vain, jos teko ei vaaranna toisten turvallisuutta. Ajokorttia ei otettu kantelijalta pois edes väliaikaisesti. Tieliikennelain 76 §:n mukaan väliaikaiseen ajokieltoon voidaan määrätä, jos on aihetta epäillä henkilön syylistyneen törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että myös lyhytaikainen erittäin huomattava ylinopeus vaarallisessa liikenneolosuhteessa voi merkitä törkeää huolimattomuutta. Näissä tapauksissa on asiaa arvioitaessa kiinnitettävä huomiota muun muassa ajotapaan, ajoneuvon kuntoon ja tapahtumapaikkaan sekä liikenneolosuhteisiin. Tapausta arvioitaessa tulee ottaa huomioon myös muun muassa ajoneuvon laatu, teon ajallinen kesto ja moitittavan menettelyn toistuvuus. (Teoksesta Rikosoikeus 2002, s. 840- 841.)

Tässä tapauksessa kysymys on ollut kevyestä ajoneuvosta. Ylinopeuden ajallinen kesto ainakin kantelijan mukaan on ollut hyvin lyhyt. Kysymys on lisäksi ollut yhdestä yksittäisestä moitittavasta menettelystä.

AKE:n sisäinen muistio katsastushenkilöstön luotettavuuden arvioinnista

Muistion mukaan törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta tuomittu ei voi toimia katsastusmiehen tehtävissä kohdan yksi aikarajojen aikana. Muistiossa on kaksi kohtaa yksi, joista kummastakaan ei kuitenkaan voine olla kysymys. Muistion mukaan viimeisen kolmen vuo-

den aikana sallitaan kolme liikenneturvallisuuden vaarantamista ja kuusi liikenne rikkomusta. Myös yksi rattijuopumus sallitaan viimeisen kolmen vuoden aikana.

Katsastuslupalain perustelujen mukaan sopimattomuutta osoittavia tekoja ovat myös petos- ja väärennösrikokset ja ainakin osa elinkeinorikoksista. Muistion mukaan petoksesta, väärennösrikoksista ja elinkeinorikoksista tuomittuja sakkorangaistuksia arvioidaan kuitenkin yksittäisinä tapauksina.

Jopa muun muassa vakavasta ajoneuvon katsastusta, rekisteröintiä tai verotusta koskevien säännösten rikkomisesta rangaistukseen tuomitun luotettavuuden AKE voi muistion mukaan harkita erikseen.

Muistiossa selostetaan myös vankeusrangaistukseen tuomitun luotettavuuskriteerejä. Luotettavuus on katsottu riippuvaiseksi siitä, miten tekoja poistetaan rikosrekisteristä. Esimerkiksi yli kahden vuoden vankeusrangaistukseen tuomittu katsotaan muistion mukaan luotettavaksi vasta kahdenkymmenen vuoden kuluttua tuomion antamispäivästä.

Katsastuslupalain sisällöstä ym.

Liikenne- ja viestintäministeriöstä saadun tiedon mukaan katsastuslupalakia ollaan parhaillaan muuttamassa liittyen lähinnä katsastusmiesten koulutukseen. Tässä yhteydessä tulee saadun tiedon mukaan ilmeisesti arvioitavaksi myös katsastusmiehen luotettavuuden arviointia koskevan sääntelyn muutostarve.

Kysymyksessä olevan katsastuslain 4 §:n otsikkona on "*Hakijan luotettavuuden arviointi*". Säännöksen luotettavuuskriteerit on otsikon mukaisesti määritelty ajatellen pääasiallisesti toimilupaa hakevaa liikkeenharjoittajaa. Samat kriteerit koskevat kuitenkin myös katsastusmiehiä. Mielestäni olisi perusteltua määritellä katsastustoimintaa harjoittavan yrityksen johtohenkilöiden ja katsastusmiesten luotettavuuskriteerit erikseen.

Katsastuslupalain kanssa samana vuonna säädetyssä kuljettajantutkintotoiminnan järjestämisestä annetussa laissa (535/1998) on kuljettajantutkintoja vastaavan yrityksen ja kuljettajantutkintoja vastaanottavan henkilön luotettavuusvaatimukset määritelty erikseen ja eri tavoin.

Katsastuslupalain 4 §:n sanamuoto on siitä aiheutuviin vakaviin seuraamuksiin nähden yleisluonteinen ja yksilöimätön. Perusoikeuksien rajoituksiin johtavien säännösten tulee olla riittävän tarkkarajaisia ja yksilöityjä. Säännöksen, jonka nojalla henkilö katsotaan ilmeisen sopimattomaksi harjoittamaan ammattiaan kolmen vuoden ajaksi, tulisi mielestäni olla täsmällisempi. Katsastusmiehelle ilmeisen sopimattomaksi katsotusta menettelystä aiheutuva vähintään kolmen tai viiden vuoden pituista kieltoa harjoittaa ammattiaan voidaan pitää myös kohtuuttoman ankarana edellä mainituille virkamiesryhmille aiheutuvaan enintään kuuden kuukauden virantoimituseroon verrattuna.

Kuljettajantutkintojen järjestämisestä annetun lain 7 §:n mukaan kuljettajantutkintoja vastaanottava henkilö ei saa olla syyllistynyt vakaviin tai toistuviin liikenne rikoksiin taikka muihin rikoksiin siten, että hänet voitaisiin katsoa sopimattomaksi toimimaan kuljettajantutkintotehtävissä. Laissa ei ole katsastuslain mukaisia kolmen tai viiden vuoden karenssiaikoja rikoksiksi tuomituille. AKEssa ei saadun tiedon mukaan ole myöskään laadittu erillistä muistiota kuljettajantutkintoja vastaanottavan luotettavuuden arvioinnista.

AKEn mukaan katsastusmiehet on haluttu asettaa nuhteettomuuden suhteen erityisasemaan. Myös katsastuslupalain perusteluissa tuodaan esiin katsastustehtävien liikenneturvallisuusluonne. Lain (535/1998) perustelujen (HE 637/1998 vp) mukaan kuljettajantutkinnon kehittä-

minen lähemmäksi kuljettajanopetusta ja sen tavoitteita korostaisi pedagogisia valmiuksia. Liikenneturvallisuuden korostaminen on nähdäkseni yksi kuljettajanopetuksen keskeisiä tavoitteita. Katsastusmiehen tehtävänä on puolestaan varmistaa, että ajoneuvot ovat teknisiltä ominaisuuksiltaan turvallisia. Tehtävien luonteet huomioon ottaen asia tuntuisikin olevan pikemmin niin päin, että katsastusmiehen nuhteettomuusvaatimuksien ei tarvitsisi olla yhtä ankaria kuin kuljettajantutkintoja vastaanottavien nuhteettomuusvaatimukset.

Yhteenveto

AKE on selvityksessään katsonut toimineensa asiassa voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti. Katsastuslupalain 4 §:n sanamuodon ja lain perustelujen valossa ei voidakaan mielestäni katsoa, että AKE olisi ylittänyt harkintavaltansa asian ratkaistessaan.

Kantelijalle teosta aiheutunutta seuraamusta voidaan mielestäni pitää olosuhteet huomioon ottaen kuitenkin kohtuuttomana. Tiedossani ei ole yhtään muuta virkamies- tai työntekijäryhmää, jonka kohdalla yhdestä vakavammastakaan liikennerikoksesta sakkorangaistukseen tuomitseminen automaattisesti ilman tapauskohtaista harkintaa johtaisi peräti kolmeksi vuodeksi työpaikan menetykseen. Ilmeistä sopimattomuutta arvioitaessa tulisi myös ottaa huomioon se, onko kysymys katsastustoimintaa harjoittavan yrityksen johtohenkilöstöä vai katsastusmiehestä. Katsastuslupalakia olisi esillä olevassa tapauksessa ollut perustellumpaa soveltaa toisin. Ottaen huomioon erityisesti eri työntekijäryhmien yhdenvertaisen kohtelun vaatimus sekä perustuslain turvaama oikeus työntekoon olisi asiassa voitu päätyä perusoikeusmyönteisempään ja kantelijan oikeusturvan kannalta kohtuullisempaan lopputulokseen.

AKE on puhelimitse velvoittanut työnantajan toimiluvan epäämisen uhalla erottamaan kantelijan määrääjäksi. Asiassa ei ole katsastuslupalain mukaan voitu tehdä katsastusmiestä koskevaa päätöstä, johon olisi ollut mahdollisuutta hakea muutosta. Tilanteen kohtuuttomuutta korostaa myös se, että kantelija on menettänyt käytännössä viranomaisen määräyksestä työpaikkansa ilman, että hänellä olisi oikeus hakea ratkaisuun edes muutosta. Esimerkiksi poliiseilla, rajavartijoilla ja sotilailla on mahdollisuus hakea muutosta heille määrättyihin virantoimituseroihin.

AKE:n edellä selostettua muistiota voidaan pitää osittain vähintään tulkinnanvaraisena ja osittain suorastaan virheellisenä. AKE on selvityksessään viitannut katsastuslupalain perusteluihin, joiden mukaan törkeä piittaamattomuus tieliikenteen turvallisuuden vuoksi annetuista säännöksistä osoittaisi henkilön sopimattomuutta. Perustelujen sanamuoto ei ole siis täysin yhteneväinen muistiossa mainitun törkeän liikenneturvallisuuden vaarantamisen kanssa. Katsastuslupalaki edellyttää lisäksi *ilmeistä* sopimattomuutta. Perusteluissa toisaalta todetaan, ettei silloisen tieliikennelain 75 §:n nojalla tuomittuja rangaistuksia (mm. törkeä liikenteen vaarantaminen) enää asetettaisi aiemmasta laista poiketen enää erityiseen asemaan muista rikoksista tuomittuihin rangaistuksiin verrattuna.

Katsastuslupalain perustelut eivät nähdäkseni ole esteenä sille, että asia arvioitaisiin törkeästä liikenneturvallisuuden vaarantamisesta tuomitunkin kohdalla petos- ja väärennyksistä tuomittujen tavoin tapauskohtaisesti.

Voidaan perustellusti esittää kysymys, voiko yksittäinen törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen aina ilman tapauskohtaista arviointia osoittaa törkeämpää piittaamattomuutta liikenneturvallisuudesta kuin esimerkiksi kolme kolmen vuoden aikana tuomioon johtanutta liikenneturvallisuuden vaarantamista tai yksi rattijuopumus tuomio. Toistuva syyllistyminen liikenne-rikokseen saattaa jossain tapauksessa osoittaa selkeämpää piittaamattomuutta kuin yksittäinen vaikkakin vakavammaksi arvioitu teko.

Ilmeisen sopimattomuuden ratkaiseminen pelkkien rikosnimikkeiden ja tekojen lukumäärän perusteella saattaa johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen. Jo se, että henkilö on tuomittu menettelystään sakkorangaistukseen, osoittaa, ettei kysymys voi olla lähtökohtaisesti erityisen vakavasta teosta. Asia tulisi voida harkita kussakin yksittäistapauksessa erikseen.

Esillä olevassa tapauksessa asiaan on liittynyt sellaisia lieventäviä erityisolosuhteita, joiden vuoksi olisi perustellusti voitu päätyä kohtuullisempaan lopputulokseen. Vähättelettä kantelijan teon moitittavuutta voidaan mielestäni todeta, että teko ei kokonaisuutena arvostellen ole kärjääoikeudenkaan arvion mukaan ollut erityisen törkeä ja liikenneturvallisuutta vaarantava. Olosuhteet huomioon ottaen kärjääoikeus olisi harkintavaltansa puitteissa saattanut päätyä arvioimaan kantelijan menettelyn vain liikenneturvallisuuden vaarantamisen tunnusmerkistön täyttäväksi, jolloin teosta ei olisi aiheutunut mitään lisäseuraamuksia. Kohtuuttomana voidaan näin ollen pitää, jos henkilö voidaan määrätä tällaisissa rajatapauksissa pelkän rikosnimikkeen perusteella "virantoimituseroon" peräti kolmeksi vuodeksi. Edellä mainittujen virkamiesryhmienkin kohdalla virantoimituseron enimmäispituus on vain kuusi kuukautta. Kuljettajantutkintoja vastaanottavan henkilön kohdallakaan vastaava teko olisi johtanut välttämättä lisäseuraamuksiin.

Myös vankeusrangaistukseen tuomittujen luotettavuuden arvioiminen muistiossa esitetyin tavoin sen perusteella, miten pitkään teko on merkittynä rikosrekisteriin, on lakiin perustumaton.

Toimenpiteet

Saatan AKE:n tietoon käsitykseni katsastuslupalain 4 §:n soveltamisesta kantelijan tapauksessa sekä yleensäkin katsastusmiesten kohdalla. Mielestäni katsastusmiehen luotettavuuden arviointia koskevaa muistiota olisi aihetta tarkistaa ja korjata edellä toteamallani tavalla.

Katsastustoimintaa harjoittavan yrityksen johtohenkilöiden ja katsastusmiesten luotettavuuskriteerit olisi perusteltua säännellä erikseen. Katsastuslupalain 4 §:ää on pidettävä sanamuodoltaan varsin yleisluonteisena ja katsastusmiehille sopimattomaksi katsotusta menettelystä aiheutuvaa seuraamusta kohtuuttoman ankarana esimerkiksi poliiseihin ja kuljettajantutkintoja vastaanottaviin henkilöihin verrattuna.

Katson aiheelliseksi lähettää jäljennöksen päätöksestäni tiedoksi myös liikenne- ja viestintäministeriölle, jossa on valmisteltavana katsastuslupalakia (1099/1998) koskeva muutos.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei ole antanut ainakaan tässä vaiheessa aihetta. AKEa pyydetään ilmoittamaan minulle 31.12.2008 mennessä niistä toimenpiteistä, joihin päätöksessä esitetyt kannanotot ovat mahdollisesti antaneet aihetta.